

A MAGYAR HADSEREGFEJLESZTÉS TÁVLATI TERVEINEK KUDARCA A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ALATT¹

Dr. Csima János őrgy.

A „Huba” hadrend

A HORTHY-FÉLE ORSZÁGVEZETÉS 1938-ban elérkezettnek látta az időt ahhoz, hogy két évtizeden át hangoztatott területi követeléseinek most már minden áron, — ha kell fegyveres erőszak útján is — érvényt szerezzen. Külpolitikája a józan megfontolások helyett kezdettől fogva a kalandorpolitika útján haladt. A Berlin—Róma tengelyhez történt csatlakozással az ország sorsát és jövőjét a német—olasz fasizmussal való együttműködésre építette fel. Hitler kelet-európai tervei, melyek előljáróban a Csehszlovák Köztársaság megsemmisítését is napirendre tűzték, nagy bizakodással töltötte el a magyar kormányt és katonai vezetését.

Blomberg, német hadügyminiszter még 1937 őszén közölte Sztójay magyar követvel, hogy Csehszlovákia elleni terveikben a magyar haderővel való együttműködést tételezik fel, éspedig „mint egy abszolút természetes és magától értetődő tényezőt”. Göring valamivel később már arra figyelmeztette Sztójay útján a magyar kormányt, gyorsítsák meg a magyar hadsereg felfegyverzését, mivel a németek napirendre tűzték a „cseh kérdés” megoldását.²

Ezt követően Magyarország katonai fellépését széleskörű

¹ A tanulmány nagyrészt a HM Központi Irattárban (KIT) felkutatott, eddig feltáratlan iratanyag és a szerző „Adalékok a Horthy-hadsereg szervezetének és háborús tevékenységének tanulmányozásához (1938—1945)” című könyve alapján készült. (Szolg. használatra kiadta: HM Közp. Irattár, 1961.)

² Berend Iván—Ránki György: Magyarország a fasiszta Németország „életterében”. 1933—1939. Közgazd. és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1961. 179—180. oldal.

diplomáciai, gazdasági és hadseregfejlesztési tevékenység előzte meg.

A második világháborút bevezető külpolitikai események hatása alatt a magyar kormány késedelem nélkül megkezdte gazdasági és katonai készülődéseit a küszöbön álló háborúra.

1938. március 5-én Darányi Kálmán miniszterelnök Győrött 1 milliárd pengős beruházási programot hirdetett meg s ebből az összegből 600 millió pengőt a hadsereg fejlesztésére szánt a kormány.

Róder Vilmos honvédelmi miniszter elnökletével február elejétől kezdve egymást érték a katonai tanácskozások és döntések. A február 3-án megtartott első Vezetőségi Értekezleten elhatározták, hogy haladéktalanul megkezdik egy korszerűbb, ütőképesebb hadsereg megszervezését.

Ez a döntés azért születhetett meg még a győri program előtt, mert az elnöklő miniszter szavai szerint: „az 1937. évi november 3-án megtartott Gazdasági Korona Tanácson bizonyos pénzügyi lehetőségek alakultak ki s ezek alapján megindulhatott a szervezési javaslat elvi letárgyalása”. Az említett „bizonyos pénzügyi lehetőségek” a nagytőke egyszerű megadóztatásának tervét jelentette.

A hadikiadások előteremtésének ez a módja porhintés volt a nép szemébe. A tőkések tulajdonképpen semmiféle áldozatot sem hoztak, mert a vagyonadó összegét a Nemzeti Bank nyújtotta kölcsönökből fedezték s ezeket többé sohasem fizették vissza. Az államölcsön terhét valójában a dolgozók viselték. A kormány megnyugtatta a nagytőkéseket, hogy a kivetett összeg a magyar ipar, főleg pedig a hadiipar felfejlesztését szolgálja, tehát csupán olyan egyszerű beruházás, mely igen gyorsan busás profitot ígér.

A február 3-i katonai Vezetőségi Értekezlet elhatározta, a „Huba I.” elnevezésű hadrend³ felállítását, mely az emberanyag

³ A katonai vezetés a hadsereg fejlesztését 1938-tól 1943-ig az ún. „Huba”-tervek szerint igyekezett végrehajtani. 1938-ban még az „Előd-III.” hadrend volt érvényben, de már 1938 tavaszától erőteljes intézkedések történtek a „Huba-I.” hadrend kiépítése érdekében.

A „Huba-I.” hadrend 1940. április 1-én,

a „Huba-II.” 1941. március 1-én,

a „Huba-III.” pedig 1942. március 1-én lépett életbe.

Ezek a dátumok nem jelentették a hadrendek kiépítésének a befejezését. A kitűzött időpontokra kialakították a kereteket s a fejlesztés egyes részletei csak később valósultak meg, sőt az egyes fejlesztési időszakok feladatai átmentek a következő időszakba is, a célkitűzések egy része pedig meg sem valósult. Így például a hadiipari termelés 1940-ben, különféle politikai és gazdasági tényezők együtthatása következtében átmenetileg visszaesett és a „Huba-I.” fejlesztési terv egyes megvalósíthatatlan célkitűzései a „Huba-II.”-re szálltak át. A „Huba-II.” hadrendben kereteket állítottak fel, amelyeket biztosították az átmenetet a „Huba-III.”-ra. Ez utóbbi nagyszabású tervet három útemre (A, B, C) bontották fel. A „Huba-III.” hadrendet 1944-ig akarta a katonai vezetés kiépíteni, de a program 1943-ban meg-

kihasználása és anyagi teljesítőképesség tekintetében az ország egyszeri, maximális erő kifejtését jelentette.⁴

A további egymást követő (február 16-, 22-, 24-i) értekezleteken a részletkérdéseket tárgyalták meg. Utasították a vezérkar főnökét, hogy azonnal kezdje meg a hadianyagminták megállapítását, intézkedjék a gyártásra és kezdje meg a szervezést.

A „Huba” hadrend nem volt új gondolat. Már az 1932. évi október 24-i Korona Tanács elfogadta egy 21 gyaloghadosztályból (9 zlj. és 12 üteg) álló haderő felállítását, ami fő vonásaiban a „Huba” hadrend szervezésének felelt meg. A két elképzelésben a gyorsanmozgó alakulatok szaporításában, a határbiztosítás erőteljesebb kiépítésében és a hadrend korszerűsítésében volt eltérés a „Huba” hadrend javára.

1938 tavaszán az „Előd III.” elnevezésű hadrend volt életben s ebben már voltak gyorsanmozgó alakulatok. Megvolt az 1. gyorsdandár, most pedig elhatározták, hogy ezt egy tüzérezreddel, egy kerékpáros és egy gépkocsizó utász századdal kell kiegészíteni.

Elhatározták a 2. gyorsdandár felállítását is. Gondoskodni kellett ezenkívül egy seregvonat szervezéséről is, mert ez hiányzott az „Előd III.”-ből.

Utasították a Vezérkari Főnököt, hogy már május 1-vel váltsa fel és tartsa magas létszámon — illetve, a külpolitikai helyzettől függően — fejlessze 80%-os hadilétszámra a két gyorsdandárt és a két vegyes lovasdandárt.

A Katonai Tanács úgy intézkedett, hogy a harckiképzés, a háborús előkészületek és a mozgósítás (fr.) zavartalan végrehajtása érdekében legelőször a határbiztosítást kell erőteljesebben kiépíteni.

Úgy döntöttek, hogy az esetben, ha a határbiztosító erők mögé ellenséges gyorsanmozgó alakulatok törnének be, de saját aktív támadó hadművelet esetében is, elsősorban a két gyorsdandárt és a két lovasdandárt kell bevetni.

A gyorsdandár felállítása kiképzett állomány híján nem volt azonnal végrehajtható. Egyelőre csak az anyag állt rendelkezésre.

változott. A voronyezsi katasztrófnál kiütköztek a „Huba”-tervezés alapvető hibái, ugyanakkor a fokozott német követelések és az adott gazdasági helyzet is a fejlesztés irányának megváltoztatására készítette a vezérkart.

Volt a vezérkarnak egy „Huba-H” elnevezésű távlati terve is, melyet tervezői „csúchadrendnek” tekintettek s ezt az 1941-ben szerkesztett javaslat szerint 1950-re szándékoztak megvalósítani. Erre még kevésbé kerülhetett sor és 1944 elejétől már a „Szabolcs” elnevezésű hadrend volt érvényben.

Ismerünk más, fedőnévvel ellátott részletprogramokat is, amelyek szerves részlet voltak a „Huba”-programnak. Így például a hadsereg részére 1940-ben a „Botond-I.”, 1941-ben a „Botond-II.”, 1943-ban pedig a „Botond-III.”-program szerint folyt a tehergépkocsik gyártása.

⁴ HIL. VKF. 1938. 1. oszt. Hr. 9083.

⁵ = Felriasztás.

kezésre, ezért úgy határoztak, hogy az állomány kiképzéséig a cseh—jugoszláv korridor fenyegető veszélyét Pozsonytól délre és a Muránál, erődítésekkel kell ellensúlyozni.⁶

A Vezérkari Főnök „az ellenséges erődrendszerek leküzdésére” a hadsereg közvetlen tüzérség számára 21 cm-es lövegeket, légvédelmi és harcoksi vadász célokra pedig szintén alkalmas lövegeket kért s hangsúlyozta, hogy a kiképzés érdekében ezekre igen gyorsan szükség van.

A „Huba I.” hadrend megvalósítása csak kb. 4 év alatt lehetséges — állapították meg az április 7-i értekezleten. Ugyanezen az értekezleten a Katonai Korona Tanács a távoli lehetőség miatt, a következő években esetleg változó katonai vezetés számára is kötelezőnek mondta ki a hadrend végrehajtását.

Egyelőre tehát még az „Előd” szervezésén belül folyt a fejlesztés.

Az „Előd” hadrend szerinti

hadtest	36 000 fő,
a dandár	9 000 fő volt.

A „Huba” hadrendben

a hadtest	45 000 főre,
a hadosztály	13 000 főre

volt tervezve.⁷

A június 13-i értekezleten a HM. 1. b. oszt. vezetője ismertette az „Fr.” honvédség⁸ 1938 április 15-i menetkészültségi helyzetét és jelentette, hogy az „Előd III.” 100%-osan decemberre lesz menetkész.

Természetesen az értekezleten a hadrend, létszámviszonyok és a fegyverzet kérdésein kívül más problémák is napirendre kerültek.

Már az első tanácskozáson kimondták követendő elvként, hogy a békekiképzés anyagi igényeit a lehetőségek határáig le kell csökkenteni a végcélként kitűzött hadi-hadrend javára.⁹

A hadsereg békelétszámát 100 000 főben határozták meg, ezt a számot azonban a gyakorlatban már a legközelebbi szer-

⁶ A katonai vezetés itt valószínűleg abból a korábbi feltételezésből indult ki, hogy konfliktus esetén a kisantant két szövetséges állama, Csehszlovákia és Jugoszlávia az osztrák határmentén gyorsanmozgó csapataikkal azonnal megindulnának déli, illetőleg északi irányba és közös korridor létesítésével elszigetelnék Magyarországot nyugati szomszédjától. (Ez az értekezlet még februárban folyt le. Az „Anschluss” néhány héttel később, márciusban következett be.)

⁷ HIL. VKF. 1938. 1. oszt. Hr. 9134.

⁸ A mozgósított hadi hadrend szerint honvédségnek felel meg.

⁹ Ez az elv aztán gyakran túlzásokban jutott kifejezésre és a kiképzés rovására ment. Például hadgyakorlatokon az egyes fegyvereket csupán szimbólumok helyettesítettek, így például a géppuskát fakereplők. Nemcsak a gyalogságnak, hanem a tüzérségnek is igen kevés lőszerfogyasztást engedélyeztek.

vezésnél túllépték. Az 1937/38. évben 89 225 fő volt a honvédség rendszeresített létszáma s ez a szám az 1938/39. évre már 118 297 főre emelkedett.

Hozzákezdtek egy 8—10 év alatt kiépítendő, ütöképes hadsereg megtervezéséhez és ebben a „végső hadrend” szerinti hadseregben a meglévő 8153 tiszt és tisztviselő helyett 34 000 főre, a rendelkezésre álló 5928 altiszt helyett pedig 10 720 főre számítottak. A már kiképzett 3—4000 fő karpaszományos száma a fejlesztés során 7—8000 főre nőtt volna.

A fejlesztés első ütemében, 1939 tavaszáig, a „Huba—I.” hadrendet „Kis Huba” néven emlegették a vezérkarnál. Az akkor fennálló helyzet szerint a „Kis Huba” hadrenden belül összesen 297 gyalogos zászlóalj hadianyaggal és fegyverzettel való ellátását tervezték.¹⁰ A gyalogos zászlóaljak a következőképpen oszlottak meg: Volt

- 189 hadosztályba szervezett zászlóalj,
- 24 határbiztosító zászlóalj,
- 21 pótzászlóalj és
- 63 menetzászlóalj.

(Az „Előd” hadrendben 1938 őszéig 266 zászlóalj volt.)

Felmerült a hadseregfejlesztéssel kapcsolatos kérdések között a gyorsabb mozgósítás kívánalma is.

Ennek érdekében az említett megbeszélések során úgy határoztak, hogy a gyors hadrafoghatóság előmozdítására a helyőrségek csapatai minden fegyvernemből tevődjenek össze. A gyorsdandárt szélesebb területen, szétszórtabban lehet elhelyezni, mint a többi fegyvernemet, de úgy, hogy az 12 órán belül mozgósítható legyen.

Ezek a tervek tükrözik a horthysta katonapolitika támadó tendenciáját.

Az erődrendszerek leküzdésére alkalmas nehéztüzérség felállításának kívánalma és a gyorscsapatok fejlesztése a hitleri támadás során felidézett kínálkozó alkalmak gyors kiaknázásának lehetőségét szolgálta. A 4 évre tervezett „Huba I.” hadrend szerinti magyar hadsereg¹¹ azonban nem volt alkalmas komolyabb stratégiai célkitűzés végrehajtására s ezt az itt említett titkos katonai értekezleteken több ízben hangsúlyozták is. Maga a fejlesztés több ütemben történt s a Horthy-hadsereg történetében példátlan méretű pénzügyi erőfeszítések sem hoztak a korszerűsítés terén olyan minőségi változást, amely a magyar hadsereget akár csak néhány hónapig tartó háborús részvételre alkalmassá tette volna.

¹⁰ HIL. 2232/eln. VI—1—1938.

¹¹ L. „Adalékok . . .” 17. mell.

A hadi hadrend egyvonalas „Fr.” alapján alakult meg, vagyis az emberanyag egyszeri kihasználásán épült fel. A hadrakelt sereg mögött a hadrend szerint csak elenyészően csekély mennyiségű kiképzett emberanyag állt rendelkezésre. Ez azt jelentette, hogy háború esetén az egész kiképzett honvédségi állomány egyszerre kerül bevetésre és kiegészítésre, utánpótlásra nem lehet számítani, mert nincsenek kiképzett tartalékok.

A magyar kormány azonban ekkor még nem is akart háborúba keveredni és főleg nem a nyugati hatalmakkal, de igyekezett Berlin felé szolgálatkészséget mutatkozni, hogy területgyarapító céljaihoz megszerezze Hitler támogatását. A küszöbön álló háborúba azonban egyelőre nem volt szándékában belemenni.

Hitler viszont nem volt hajlandó a magyar kormány közismert területi követeléseit támogatni, csupán a Csehszlovákia elleni tervekkel rokonszenvezett részben, mert ez egybesett legközelebbi agresszív céljaival. De 1938 őszén még Kárpátalját sem engedte megszállni.

Különben a magyar hadsereg nem is volt abban a helyzetben, hogy nagyobb szabású műveletekhez kezdjen, hiszen 1938 tavaszától az év őszéig még csak előzetes intézkedések történhettek meg a hadsereg komolyabb arányú fejlesztéséhez. Mindezek figyelembevételével a magyar kormánynak meg kellett elégednie a német—olasz segítséggel elérhető részeredményekkel.

A hivatalos magyar diplomácia ekkor úgy vélte, hogy az idő később úgyis megérleli a gyümölcsöt. Ugyanakkor Hitler a Magyarországtól várható gazdasági és katonai segítség reményében tett néhány biztató ígéretet, de fenntartotta magának a jogot, hogy az elmérgesedett területvitákban a döntőbíró szerepét töltsse be. Azt semmiképpen sem volt hajlandó megengedni, hogy leendő csatlósai egymás között esetleg fegyverrel döntsék el a vitát és ezzel veszélyeztessék a német fasizmus közeli terveit. Ez a felfogás érvényesült a nyugati hatalmak engedékenysége és tehetetlensége jegyében lefolyt „Müncheni egyezmény” és a „Bécsi döntések” alkalmával, melyek a magyar kormány területi követeléseinek csupán egy részét teljesítették.

Ezek alapján a magyar csapatok 1938 novemberében megszállták Szlovákia egy részét, 1939 márciusában pedig Kárpátalját. 1940 szeptemberében a mozgósított magyar hadsereg Észak-Erdélybe vonult be, a délvidéki „területgyarapítást” pedig 1941 márciusában, a Jugoszláviát ért német támadással egyidejűleg hajtotta végre.

Ezek az eredmények azonban a nagyhatalmi álmokat szö-

vögető magyar államvezetést korántsem elégítették ki, de a polgári diplomácia mérsékletre intett és fékezte a türelmetlenkedő katonai vezetést.

A megszállások során szembetűnő volt a szállítás és után-szállítás siralmas állapota.

Már a felvidéki megszállás alkalmával is nagy nehézségeket jelentett a tehergépkocsik és vontatóeszközök hiánya. Az ottani lakosság ugyancsak elképedt azon, hogy a túlnyomórészt motorizált csehszlovák hadsereg nyomában a megszálló magyar csapatok, főleg az első világháború éveit idéző felszereléssel és fegyverzettel, gyalogosan és szekérkaravánokkal érkeztek városaikba.

Észak-Erdély megszállásánál a korszerűtlen, fogatolt kocsi-oszlopok összetorlódása és anyagának elhasználódása a 9 napig tartó előnyomulás során rendkívüli nehézségeket jelentett.¹²

Délvidéken hasonló volt a helyzet. A lőszer- és élelmező-oszlopok lemaradása komoly jugoszláv ellenállás esetén válságos helyzetbe hozhatta volna a megszálló magyar csapatokat.

A német fasizmus nyújtotta támogatásért súlyos árat kellett fizetnie a magyar népnek. A magyar kormány a területnyereségek fejében vállalta a tengelypolitika mellett való nyílt kiállást, csatlakozott az antikomintern paktumhoz, kilépett a Népszövetségből és 10 éves gazdasági szerződést kötött Németországgal. Magyarország ezzel a német hadigazdaság kiegészítő részévé, a hitleri agressziós politika függvényévé vált.

Általános hadrendi állapot a Szovjetunió elleni rabló háborúba való belépés előtt.

1941. március 1-én lépett életbe a „Huba—II.” hadrend, amely az előző állapotokhoz képest elsősorban a tüzérség, a légvédelem és a páncélos erők fejlesztése terén jelentett változást. Ez főképpen azért említésre méltó, mert ezzel a hadrenddel lépett be Magyarország a második világháborúba.

Az új hadrend kereteinek felállítása elsősorban azt a célt szolgálta, hogy a meglévő kiképzett emberanyaggal megteremtésük a hadsereg továbbfejlesztéséhez szükséges alapokat, vagyis biztosítsák az átmenetet a „Huba—III.”-ra. Még nagyobbarányú fejlesztésnek ekkor a legfőbb akadálya a kiképzett emberekben fennálló hiány volt. Nemcsak az újonnan létesített fegyvernemi

¹² „Adalékok . . .” 15. és 41. oldal.

alakulatok, hanem a „területgyarapítás” során elfoglalt területek katonai benépesítése is sok új szakkádert kívánt. Most a fejlesztés elsősorban a páncélelhárítás, a légvédelem, valamint a tüzér és a páncélos alakulatok kiépítésére irányult, de éppen személyi hiányok miatt nem tudtak — például — 14 tüzér üteget és 10 harckocsi századot felállítani a „Huba—II.” hadrendben, holott az anyag rendelkezésre állt.

Megalakult a Győrshadtest parancsnokság és itt volt a legszembetűnőbb a fejlesztés. Két gépkocsi dandárának egy-egy kerékpáros zászlóalja harckocsi zászlóaljja alakult át (3 könnyű és 1 közepes harckocsi századdal). Tüzérosztályai 3—3 üteggel, két felderítő zászlóalja pedig 1—1 tüzér- és 1 légvédelmi tüzér-üteggel bővült. A két lovasdandár 1—1 páncélos zászlóaljjal erősödött.

Ekkor alakult meg a 101—105. légvédelmi tüzérosztályokból a légvédelmi hadtest is.¹³

Ezzel a félkész hadrenddel, mely éppen a legkorszerűbb fegyvernemeknél még csak keretszerűen, kezdeti fokon volt kiépítve, csak a legnagyobb felelőtlenséggel lehetett háborúra gondolni. Hogy a felelős országvezetők akkor mégis ilyen terveket forgattak a fejükben, azzal magyarázhatjuk, hogy hittek a hitleri agresszió gyors győzelmében, ebben részesedni is akartak és a háború utáni koncosztásnál nem akartak alárendelt szerepet játszani a rivális szomszédokkal szemben. Ez utóbbi szempontot tükrözi az akkor már HM vonalon letárgyalt és csak a minisztertanácsi jóváhagyásra váró „Huba—III.” hadrend indoklása:

„Katonapolitikai szempontból igen fontos, hogy a jelenlegi háború befejezésekor, sőt esetleg annak elhúzódása esetén, már annak folyamán is oly hadsereggel rendelkezünk, mely kellő tekintélyt biztosít hazánknak.”¹⁴

Werth Henrik, gyalogsági tábornok, vezérkarfőnöki minőségében különböző megfontolások, németországi instrukciók és az ország gazdasági helyzetének felmérése után előterjesztette hadrendfejlesztési javaslatát s ezt a minisztertanács 1941. április 18-án jóvá is hagyta.

Werth a bevezető részben megállapította:

„A legújabb haditapasztalatok álláspontjáról nézve jelen-

¹³ A hadrendek fejlesztését elemző módon ismerteti Tóth Sándor: A Horthy-hadsereg szervezete (1920—1944) című tanulmánya (Hadt. Közl. 1958. 3—4. sz., és a szerző „Adalékok...” című munkája.

¹⁴ HM KIT. Szervezési rendeletek, 1940. „H—III. hadrendfejlesztés ismertetése.”

legi hadrendünket, meg kell állapítanunk, hogy az sok tekintetben elavultnak tekintendő.”¹⁵

A magyar hadsereget az 1938—1941 között lefolyt időszakban tartalékok és anyagi utánpótlás nélkül, egyvonalas hadrend jellemezte, s mint a következőkben kiderül, a vezérkar legközelebbi távlati terve, a „Huba—III.” sem jelentett e tekintetben változást.

Egy vezérkarfőnöki beismerés, hadbalépés a Szovjetunió ellen és a „Huba—III.” hadrend

A honvédelmi miniszterhez küldött javaslat tervezetével kapcsolatosan Werth Henrik kertelés nélkül megállapította:

„A honvédség 6 hónapos háború viselésére — ami már régebben megállapított követelmény — jelenleg sem alkalmas és még a fejlesztés után sem lesz az. Így továbbra is az egyszerű maximális erő kifejtés alapján kell előkészítenünk a honvédség alkalmazását. Minthogy azonban az úgynevezett „villámháború” viselésére nem vagyunk képesek, a későbbi fejlesztéseknél a mélységi kiépítésekre kell nagy súlyt helyeznünk annál is inkább, mert háborúba lépésünk idején a nyersanyaghiány minden komolyabb utánpótlást meg fog akadályozni. Ezért célul kell kitűznünk a legalább 6 hónapos háborúra való felkészülést.”¹⁶

Ezután a teljesen egyértelmű beismerés után, Magyarország felelős kormánya a logika teljes megcsúfolásával — alig 2 hónappal később — hadat üzent a világ egyik legnagyobb katonai hatalmának, a Szovjetuniónak.

Csak aláhúzza a katonai vezetés bűnös felelőtlenségét az a tény, hogy éppen Werth Henrik volt a háborúba lépés egyik fő értelmi szerzője és sürgetője. 1941. június 14-én Bárdossy miniszterelnökhöz intézett javaslatában ezeket írta:

„... újlag javaslom, hogy a kormány haladéktalanul lépjen érintkezésbe a német kormánnyal és tegyen formális ajánlatot a német—orsz háborúhoz való önkéntes csatlakozásra.”¹⁷

Kontrasztképpen idézzük tovább a „Huba—III.” hadrendfejlesztési javaslatához a HM I. a. osztálya által kevéssel előbb kiadott „Megjegyzéseket”.¹⁸

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo. „Megjegyzések a 99/M. 1. Vkf.—1941. sz. alatt megküldött H—III. hadrendhez.” Villámháború alatt 6 hetes háborút értettek.

¹⁷ Párttörténeti Intézet, Archivum. XXII. 7/1920/62.

¹⁸ KIT. Szerv. rend. 1941. Mell. a 99/M. 1. Vkf.—1941. sz. r.-hez.

osztályokká szervezte át s ily módon 8 gyalog hadosztály létesült. Tehát átmenetileg a hadrend mélysége nőtt meg a szélesség rovására.

A „Huba—III.” hadrend ekkorra már teljesen illuzórikussá vált.⁴⁶

Toldozás-foldozás, újabb tervek és módosítások, végül már csak német instrukciók szerinti rögtönzések jellemezték a magyar honvédség hadrendjét. Az 1943. évi őszi hadrend az utolsó békehadrend volt, utána már csak M. vonalon történtek hadrendi változások.

A fejlesztés anyagi része nagy zökkenőkkel, kihagyásokkal folyt. Az ígért német szállítások elmaradása már a doni hadseregnél megbosszulta magát, viszont a magyar ipar mindvégig pontosan szállította a német kormány megrendeléseit. Az 1942 őszére megígért korszerű német páncélelhárító fegyverek még 1944-ben sem érkeztek meg. 1944 áprilisában a harcoló ezredekét 75 mm-es páncéltörő ágyúkkal (ezredenként 1 pct. szak., 3 löveggel) kezdték ugyan ellátni, de ezeket a magyar ipar állította elő.⁴⁷ Az új harceszközként megjelenő önjáró rohamlövegek szintén itthon készültek. A németek csak olyankor adták át nélkülözhető fegyvereik egy részét a magyar katonáknak, amikor azok német hadrendbe kényszerítve, német parancsnoklás és szigorú német ellenőrzés alatt harcoltak.

1944 augusztusában még egy erőtlén kísérlet történt a magyar hadsereg szélességi és mélységi fejlesztésére. Felállt a Tábori Póthadsereg, amelynek azonban idős korosztályú, gyengén felfegyverzett alakulatai csakhamar az első vonalba kerültek és ott egy-kettőre felmorzsolódtak.

A Tábori Póthadsereg felállítása már az ország utolsó tartalék állományának a felhasználását jelentette. A nyilas időszak katonai vezetése már csak a katonaköteles koron alul levő ifjúsághoz nyúlhatott hozzá, amikor újabb seregtesteket szervezett.

A Horthy-hadsereg sem erkölcsi, sem anyagi tekintetben nem állta ki a második világháború próbáját.

A „Huba”-tervek végső kudarcának az okait vizsgálva fő tényezőnek a gazdasági okokat kell tekintenünk, de az ugyan ezen a táptalajon kialakult erkölcsi és személyi okok alig maradnak el fontosságban ezek mögött.

Kalandor elképzelésekért minden kockázatot vállaló, a politika nagy összefüggéseit és a fejlődés irányát szubjektíven

⁴⁶ Az 1944. évi Vkf. intézkedések már „Szabolcs” elnevezésű hadrendre hivatkoznak.

⁴⁷ KIT. 2837/M. 1/a—1944.

értékelő vezérkar, osztályérdekeiért mindenre képes tisztikar, demoralizált, cél és értelem nélkül harcoló tartalékos tiszti és legénységi állomány alkotta a Horthy-hadsereg nagyobb részét. Ez jellemezte a Horthy-hadsereget a második világháborúban. Mégis, nehogy az általánosítás hibájába essünk, utalnunk kell azokra a katonákra és egységekre, akik aktív és passzív ellenállással, igaz hazafiakhoz méltó magatartásukkal hozzájárultak a fasizmus végső vereségéhez és tetteikkel közelebb hozták sokat szenvedett népünk számára a felszabadulás óráját.